

Vidre romà provinent de l'actuació arqueològica en el sector de l'antic magatzem de can Damià al carrer d'en Xammar (Mataró)

JOAN FRANCESC CLARIANA I ROIG

GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL DE MATARÓ

CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

L'any 2002, amb motiu de la reordenació urbanística del carrer d'en Xammar, núm. 2, es va procedir a l'excavació arqueològica del sector de l'antic magatzem de la ferreteria de can Damià (Figura 1). S'hi exhumaren diversos materials com terra *sigillata* i altres ceràmiques fines, *lucernae*, un curiós fragment d'ós treballat, ceràmiques comunes i fragments d'àmfora i alguns, pocs, fragments de vidre, la major part pertanyents a peces de taula d'ús quotidià, d'època alt imperial i són aquests darrers els que s'estudiaran en aquesta comunicació. Per altra banda, dins de l'època baix imperial, destaca una peça, que també estudiarem aquí, trobada en estrats de l'antiguitat tardana, consistent en un fragment de vora d'un vas de vidre amb decoració geomètrica, feta a la mola, datable del segle IV dC.

Context arqueològic

En l'actuació arqueològica realitzada l'any 2002 en aquest indret de la ciutat, es va constatar com, a l'època romana, era un lloc pràcticament lliure de construccions. Com a més significatiu s'observaren els fonaments d'una estructura de planta quadrada que estaria situada al centre de l'espai. Al costat est, prop de la claveguera romana, es localitzaren el que podrien ser basaments per a columnes i el mateix es constatà en l'extrem nord. La interpretació que s'ha vingut donant, és que molt possiblement aquesta zona vindria a correspondre amb una hipotètica palestra que formaria part del programa constructiu de les properes termes romanes localitzades a can Xammar.

La presència d'una quantitat destacable

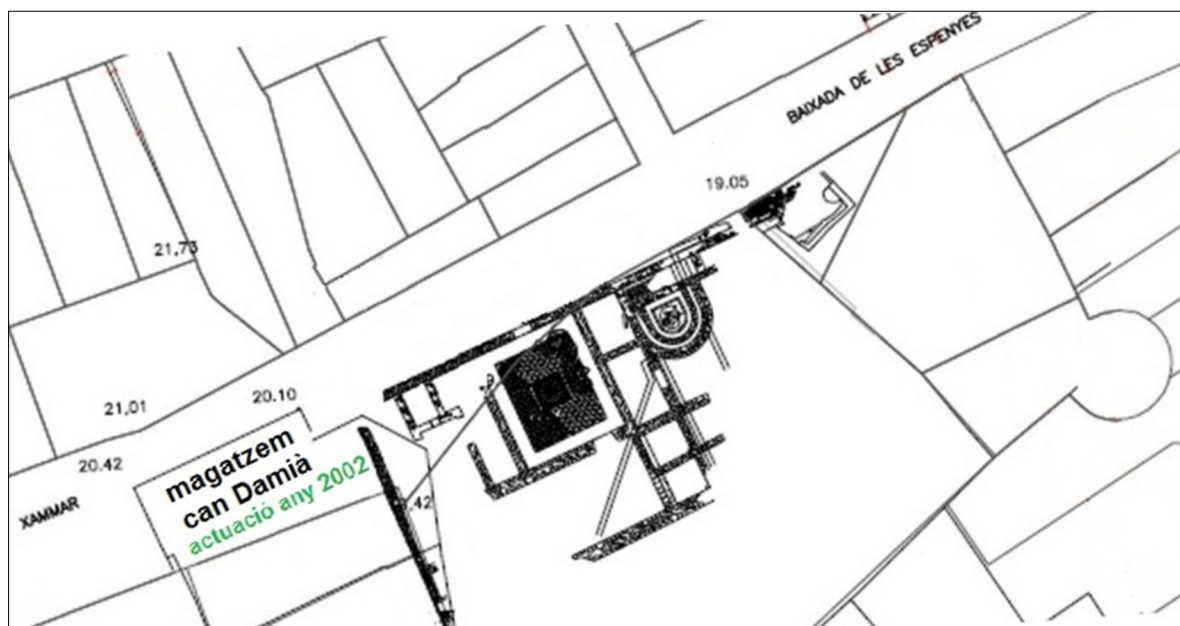

Fig. 1: plànol de situació del magatzem de can Damià

de ceràmica fina alt imperial, amb cronologia situable entre els anys 50 i 75 dC, fan pensar que la zona hauria estat terraplenada en aquest moment i reomplerta amb terres provinents d'abocadors que es trobarien prop d'una de les portes d'accés a la ciutat. Tot i que veiem la presència de sigillata itàlica, la numèricament més abundant és la sigillata sudgàl·lica, també hi ha fragments de *lucernae* entre les que destaca una peça singular vidriada en verd i amb l'agafador o nansa amb forma de fulla de cep. Una altra peça encara més curiosa és el fragment de placa d'os de forma rectangular (Figura 2), tal vegada d'un element mòble (arqueta ?), que representa parcialment una au amb les ales desplegades (possiblement un cigne ?).

Els materials

Els fragments de vidre objecte d'aquest estudi han estat exhومات bàsicament en cinc unitats estratigràfiques (Matas 2004). Dues d'elles datades en el segle I dC, són les Unitats Estratigràfiques (= U.E.) 93 i 73. Aquesta darrera correspondria a un espai entre dos murs (U.E.'s 66 i 71), a la zona 5 del jaciment. Ja fent un salt en el temps, veiem els fragments de vidre d'època tardana que provenen de les U.E's 61 i 65, que han estat datades entre els segles VI i VII dC. Dins d'estrats d'època moderna (U.E. 62) també s'han exhumat alguns fragments de peces de vidre d'època romana.

Una bona part dels fragments trobats correspondrien a peces de vaixel·la de taula. Entre aquestes, veiem un fragment de nansa amb polsador, que correspondria a

Fig. 2: Fragment de placa d'os treballat, amb decoració d'un cigne (?).

un *skyphos*, de la forma Isings 39 (peça núm. 1), poc freqüent a la nostra comarca; se'n ha trobat un fragment al jaciment de can Modolell, a Cabrera de Mar, i una peça sencera, encara que fragmentada, en les excavacions de la Plaça Xica a Mataró. Una altra forma, molt característica de l'època alt imperial, és el bol decorat amb costelles en relleu, de la forma Isings 3, que aquí es present amb un fragment en vidre de color ambre (peça núm. 2) trobat en un estrat tardà (U.E. 61); aquesta forma la tenim documentada també a Mataró, sobretot a la propera zona de can Xammar, així com en el carrer Nou, núm. 30, on es va exhumar un exemplar força complet, també a can Modolell, a la vil·la romana del Sant Crist de Cabrils i a can Llinàs d'Alella

(Clariana, Coll, Prevosti 2020). Del vas de parets quasi verticals i base massissa, forma Isings 34, s'ha localitzat un fragment de fons (núm. 8) provinent de la U.E. 93, és una peça poc freqüent, de la qual no tenim referències de troballes a la comarca, però sí a *Ilici* i a *Forum Gallorum*, entre altres. També veiem fragments amb carenats tubulars (peces núms. 3 i 4), provinents de les U.E's 62 i 73. Finalment, el vas de cos tronco-cònic (peça núm. 6), amb vidre blau cobalt (U.E. 73), hauria estat una peça força vistosa.

També cal esmentar el fragment de fons de balsamera o ungüentari (núm. 9) trobat en la U.E. 93. Peça més pròpia de contex-

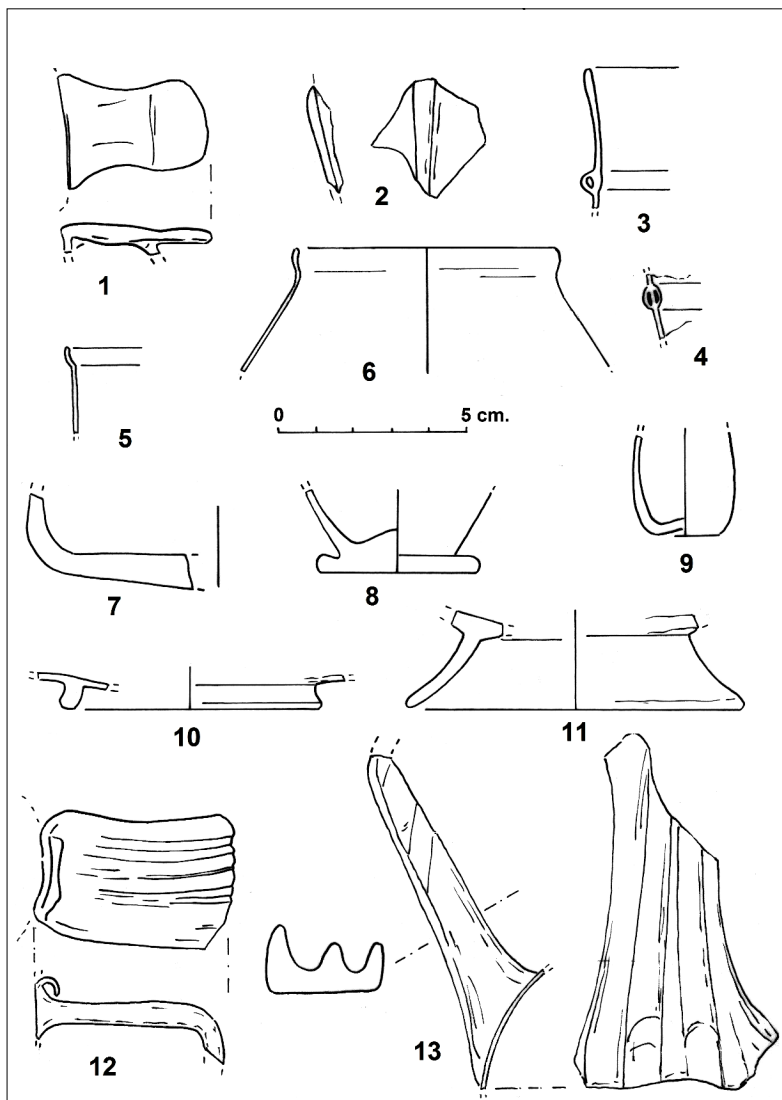

Fig. 3: Fragments de vidre, de l'1 al 13.

tos funeraris, però que aquí la veiem dins el perímetre urbà.

Com a peces contenidores de líquids, hi ha la peça núm. 12, que es tractaria d'una nansa possiblement pertanyent a una gerra prismàtica de la forma Isings 50-a, de la U.E. 62. Amb funció similar, però d'una gerra globular, pròxima a la forma Isings 52, tenim el fragment de nansa amb estries (núm. 13) trobada en la U.E. 93.

L'època tardana té una representació en les peces 10 i 11, pertanyents a peus de vasos (U.E. 61). En el fragment de vas de parets verticals, peça núm. 5, de la forma Isings 106-C (U.E. 65). També d'estrats tardans (U.E. 65) provenen dotze frag-

ments de vidre pla de finestra, translúcids i de color verd clar (no inclosos en el catàleg). Finalment la peça més significativa del conjunt és el fragment de bol amb decoració feta a la mola (núm. 14), es tractaria d'una producció fabricada en tallers situats a la zona de Colònia o Roma, classificable dins el grup Sagüi (1996), a l'igual que el fragment que coneixem, amb la inscripció "PETRVS", també trobat a la nostra ciutat i que fou exhumat a la domus de can Cruzate, dataria del segle IV dC, tot i que prové d'un estrat amb datació ampla situable entre els segles VI i VII dC (U.E. 65).

Catàleg

1.- Fragment de nansa d'*skyphos*, forma Isings 39. Vidre translúcid, lleugerament blavós (U.E. 93).

2.- Fragment amorf, pertanyent a un bol, amb decoració d'una costella en re-

lleu, forma Isings 3. Vidre translúcid, de color ambre (U.E. 61).

3.- Fragment de vora de vas amb carenat tubular. Vidre translúcid de color verd clar (U.E. 62).

4.- Fragment amorf amb carenat tubular doble. Vidre quasi transparent, lleugerament verdós (U.E. 73). Veiem un paral·lel amb doble tubular a Tarragona (Sánchez de Prado 2018: 247, fig. 164, 6).

5.- Fragment de vora de vas, forma Isings 106-C. Vidre quasi transparent, lleugerament verdós (U.E. 65).

6.- Fragment de vora de vas de forma

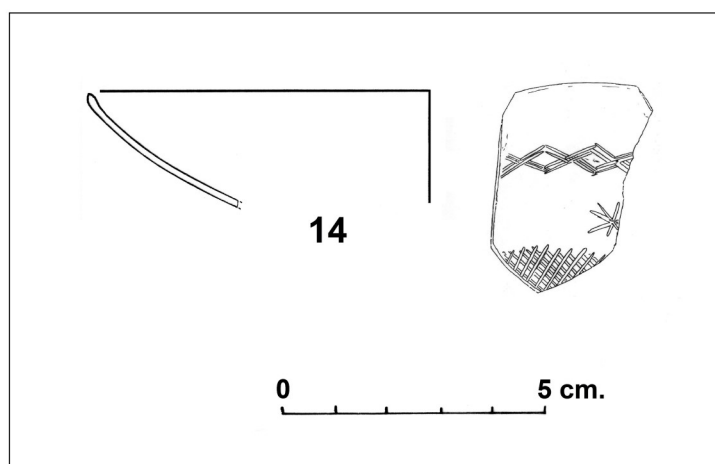

Fig. 4: Fragment de vidre 14, amb decoració a la mola.

tronco-cònica (?) i vora lleugerament angulada. Vidre translúcid, color blau cobalt (U.E. 73). Veiem paral·lels pròxims a Sánchez de Prado (2018: 81, fig. 49.12; 247, fig. 164.3).

7.- Fragment amorf proper a la base, s'observa la zona plana inferior i l'arrencament de la paret lateral del vas. Vidre translúcid, força transparent, de color verd clar (U.E. 93).

8.- Fragment de fons de vas amb base massissa, forma Isings 34. Vidre força transparent de color blau clar (U.E. 93). Coneixem paral·lels molt semblants a Ilici

(Sánchez de Prado 2018: 249, fig. 165, 13) i a Forum Gallorum (Vanzini 2019:154, fig. 2.4).

9.- Fragment de fons d'ungüentari o balsamera, pròxim a la forma Isings 82-B-1. Vidre translúcid, blau-verdós (U.E. 93).

10.- Fragment de peu de vas, possiblement proper a la forma Isings 85. Vidre translúcid, color blau cobalt (U.E. 61).

11.- Fragment de peu alçat i secció concava, possiblement d'una pàtera. Vidre translúcid, color verd oliva clar (U.E. 61). Veiem una paral·lel pròxim trobat a Saint-Blaise (Sánchez de Prado 2018: 328, fig. 210, 4).

12.- Fragment de nansa estriada pertanyent a una ampolla, possiblement de la forma Isings 50-a. Vidre translúcid de tonalitat verdosa (U.E. 62). Veiem una peça sencera, amb idèntica nansa, trobada a Ilici (Sánchez de Prado 2018: 225, fig. 150, 6).

13.- Fragment de nansa de gerra, possiblement pertany a una peça de forma globular, pròxim a la forma Isings 52. Vidre força transparent de color blau clar (U.E. 93).

14.- Fragment de vora pertanyent a un bol, treballat a la mola, en la decoració consta una faixa de rombes, un element estel·lat i en la zona inferior una faixa enreixada. Vidre força transparent, de color o tonalitat lleugerament verd-clar. (U.E. 65).

Cloenda

Tal com hem pogut veure, es tracta de dos grups de fragments de peces de vidre força diferenciades en el temps. Per un costat els que podem datar en el segle I

Fig. 5: fragments de vidre: 13, 8, 7, 9, 1.

dC i per altra els dels segles VI i VII dC, segons la datació que ens marca l'estratigrafia, no obstant en aquest darrer supòsit hi trobem alguna peça quelcom més antiga.

També són un reflex de les diferents fases d'ocupació que hauria tingut aquest espai de la ciutat. A l'època alt-imperial, on veiem un seguit de fragments pertanyents en la seva majoria a serveis de taula i uns pocs contenidors de líquids. L'època tardana també està testimoniada amb fragments de peces de taula i, sobretot, amb l'excel·lent fragment de bol amb decoracions fetes a la mola. Aquesta darrera es tractaria d'una peça de molt bona factura i, evidentment, en el seu temps ja era un objecte preuat. En haver-se trobat un altre fragment amb decoració similar, veiem que no constituïa un cas aïllat a la ciutat romana d'Iluro/Alarona, la qual cosa és una prova que en aquell moment encara hi podien residir classes socials amb un cert poder adquisitiu.

Bibliografia

CLARIANA, J.F. (2020): «El vidre al Maresme a l'Antiguitat». *La producció vidriera al Maresme. Centenari del forn del vidre, una cooperativa singular*. Mataró, p. 17-35.

CLARIANA, J.F.; COLL, R.; PREVOSTI, M. (en premsa) «El vidre romà del jaciment de can Llinàs o cal Mallorquí (Alella)». *XXXVII Sessió d'Estudis Mataronins*. Mataró 2020.

ISINGS, C. (1957): *Roman glass from dated finds*. *Archaeologia Traiectina*, 11. Djakarta.

MATAS, O. (2004): *Memòria de la intervenció arqueològica al c. Xammar, 2 (Mataró, El Maresme). Entre el 21 de gener i el 12 de març de 2002*. Generalitat de Catalunya – Servei d'Arqueologia (inèdit).

PAOLUCCI, F. (1997): *I vetri incisi dall'Italia settentrionale e dalla Rezia nel periodo medio e tardo imperiale*. Firenze

SAGUI, L. (1996): «Un piatto di vetro inciso da Roma: contributo ad un inquadramento delle officine vetrarie tardoantiche». *Studi Miscellanei*, 30. Roma, p. 336-358.

SÁNCHEZ DE PRADO, M.D. (2018): *La vajilla de vidrio en el ámbito suroriental de la Hispania romana*. Alicante.

VANZINI, R. (2019): «Il.4.11.- I reperti in vetro». *Una sorta lungo la via Emilia, tra selve e paludi. La mansio di Forum Gallorum a Castelfranco Emilia*. 12 DEA. Forlimpopoli.